

Obsah

1	Základní poznatky z teorie měření a vyhodnocování	19
1.1	Teorie chyb	19
1.1.1	Základní pojmy a zákonitosti	19
1.1.2	Zákony rozložení náhodných chyb	20
1.1.3	Pravděpodobnosti chyb	21
1.2	Vlivy omezeného počtu měření	22
1.2.1	Stanovení nejpravděpodobnější hodnoty měřené veličiny	22
1.2.2	Přesnost měření	23
1.3	Náhodné veličiny	25
1.3.1	Základní pojmy a definice	25
1.3.2	Příklady rozdělení náhodných veličin	26
1.3.3	Momenty náhodné veličiny	28
1.3.4	Vyhodnocování náhodných jevů	29
1.3.5	Poznámka o statistických rozborech	30
2	Zpracování signálů	33
2.1	Náhodný proces	33
2.1.1	Základní pojmy	33
2.1.2	Stacionarita a ergodičnost	34
2.1.3	Fourierova transformace	35
2.2	Spektrální charakteristiky	36
2.2.1	Základní pojmy a vztahy	36
2.2.2	Souvislosti	37
2.3	Okénka	38
2.3.1	Obdélníkové okénko	39
2.3.2	Kosinové okénko a jeho modifikace	39
2.3.3	Exponenciální okénko	40
2.3.4	Waveletové okénko	40
2.4	Cepstrum	41
2.5	Průchod náhodného procesu soustavou	42
2.5.1	Frekvenční přenos	42
2.5.2	Výpočet charakteristik	44
2.5.3	Koherence	45
2.6	Zvláštnosti při číslicovém zpracování signálů	45
2.6.1	Vzorkování	45
2.6.2	Chyby a jejich potlačování	46
2.6.3	Ukládání spektrálních dat	49
3	Matematické modely pro aproximaci naměřených dat	51
3.1	Základní postup sestavení modelu	51
3.1.1	Formulace úlohy	51
3.1.2	Návrh modelu	51
3.1.3	Postup výpočtu	52
3.1.4	Zkrácený postup	53

3.2	Transformace předcházející regresnímu výpočtu	53
3.3	Poznámky k tvorbě modelů	54
3.4	Zvláštní typy modelů	54
3.5	Sestavení pseudoinverzní matice	55
3.6	Vícerozměrné regrese u datových bází	56
4	Rozměrová analýza	59
4.1	Základní pojmy a skutečnosti	59
4.2	Bezrozměrová čísla	61
4.2.1	Sestavování bezrozměrových čísel	61
4.2.2	Ukázka výpočtu	62
4.2.3	Programovaný výpočet bezrozměrových čísel	63
4.2.4	Kombinování bezrozměrových čísel	64
4.2.5	Komentář k volbě bezrozměrových čísel	65
4.2.6	Příklady významných praktických aplikací	66
4.2.7	Často užívaná bezrozměrová čísla	70
4.3	Bezrozměrové rovnice	71
4.3.1	Kmitavá soustava s jedním stupněm volnosti	71
4.3.2	Příčně kmitající nosník	72
4.3.3	Příčně kmitající deska	73
4.3.4	Nelineární rovnice samobuzených kmitů	74
4.3.5	Užití bezrozměrovosti k převodu diferenciální rovnice parciální na obyčejnou	74
5	Podobnost a modelování	78
5.1	Souvislost měřítek díla a modelu	78
5.2	Kriteria podobnosti	80
5.3	Podobnost u mechanických soustav	80
5.3.1	Elementární dynamická podobnost modelu a díla	80
5.3.2	Návrh modelu pro vyšetřování dynamického chování mechanické soustavy	81
5.3.3	Podobnost u mechanismů	83
5.4	Užití podobnosti a modelování pro zvláštní úlohy	84
5.5	Materiály pro stavbu mechanických modelů	84
6	Měření kmitavého chování	86
6.1	Zdroje poznatků o kmitavém chování mechanických soustav	86
6.2	Volba měřené veličiny	88
6.3	Vztah mezi namáháním a rychlostí kmitání	90
6.4	Přípustné úrovně kmitání strojů	91
6.5	Působení kmitavých účinků na člověka	91
6.6	Snímání mechanických kmitů	92

7	Jednoduché způsoby a prostředky pro měření mechanických veličin	94
7.1	Minimální výbava	94
7.2	Vybrané elementární výpočty	94
7.2.1	Staticky zatížené nosníky	94
7.2.2	Výpočet vlastních frekvencí kmitavé soustavy	95
7.3	Přímé měření výchylek	96
7.3.1	Měrné klíny a kroužky	96
7.3.2	Přímý zápis	97
7.3.3	Ukazovátka s laserovým paprskem	97
7.3.4	Mikroskop	98
7.3.5	Dalekohled	98
7.3.6	Videokamera	99
7.4	Měření frekvencí	99
7.4.1	Stopky	100
7.4.2	Kmitající planžeta	100
7.4.3	Hudební stupnice	101
7.4.4	Stroboskopická lampa	101
7.5	Měření otáček	102
7.5.1	Indukční snímač	102
7.5.2	Optický snímač	103
7.5.3	Stroboskopická metoda	103
7.6	Silové účinky	103
7.6.1	Vyvozování silových účinků	104
7.6.2	Siloměrný kroužek	104
7.6.3	Válcová pružina	105
7.7	Speciální případy měření	106
7.7.1	Absolutní hodnota zrychlení	106
7.7.2	Snímání geometrie prostorových ploch	106
8	Budiče	109
8.1	Všeobecně	109
8.1.1	Požadavky na budicí účinky	109
8.1.2	Typy budičů	109
8.1.3	Typy signálů	110
8.2	Elektromagnetické budiče	110
8.2.1	Bezdotykové připojení	111
8.2.2	Připojení tyčkou	111
8.3	Rázová kladiva	111
8.3.1	Všeobecně	111
8.3.2	Parametry rázového jevu	112
8.3.3	Provedení impaktních kladiv	113
8.4	Budiče s rotující excentrickou hmotou	114
8.4.1	Budič s rotujícím silovým účinkem	114
8.4.2	Budič s usměrněným silovým účinkem	116
8.4.3	Autosynchronizace nespřážených vibrátorů	116
8.5	Piezoelektrické budiče	117
8.5.1	Všeobecně	117
8.5.2	Vlastnosti	118
8.5.3	Příklad výpočtu vlastností piezoaktuátoru	118
8.5.4	Poznámky k montáži	120

9 Akcelerometry	121
9.1 Podstata činnosti	121
9.2 Konstrukční provedení	122
9.3 Obory použitelnosti	123
9.4 Upevnění	124
9.5 Rušivé vlivy	125
9.6 Předzesilovače	126
10 Tenzometry	129
10.1 Princip	129
10.1.1 Kovové tenzometry	129
10.1.2 Polovodičové tenzometry	130
10.1.3 Foliové tenzometry	131
10.2 Vlastnosti	131
10.3 Měřicí obvody	132
10.4 Měření základních typů namáhání	133
10.4.1 Tah a tlak	133
10.4.2 Ohyb	134
10.4.3 Krut	134
10.5 Zjišťování hlavních napětí	135
10.6 Kalibrace	137
10.7 Instalace	137
11 Laserové interferometry	140
11.1 Všeobecně	140
11.2 Zdroj koherentního světla	141
11.3 Rušivé vlivy	142
11.4 Měření vzdálenosti	142
11.5 Měření náklonu	144
11.6 Laser s užitím Dopplerova jevu	145
11.7 Přístrojové vybavení	147
11.8 Sestavování optické cesty	148
11.9 Skenovací laser	149
12 Využití modulace a demodulace	151
12.1 Základní poznatky z teorie	151
12.1.1 Amplitudová modulace	151
12.1.2 Fázová modulace	152
12.1.3 Hilbertova transformace	153
12.2 Zjišťování viskozního útlumu	154
12.3 Zjišťování nerovnoměrnosti rotace	155
12.3.1 Uspořádání měření	155
12.3.2 Zpracování naměřeného signálu	155
12.4 Měření velkých nerovnoměrných translačních pohybů užitím fázové modulace	156
12.4.1 Uspořádání měření	157
12.4.2 Zpracování naměřeného signálu	157

13	Intenzitimetrie	160
13.1	Akustická intenzitimetrie	160
13.1.1	Některé základní poznatky z akustiky	160
13.1.2	Definice a postup výpočtu akustické intenzity	161
13.1.3	Uspořádání měření	162
13.1.4	Přímé vyhodnocení intenzity	162
13.1.5	Vyhodnocení pomocí výkonových spektrálních hustot	163
13.1.6	Vlastní měření	164
13.1.7	Komentáře k užití v praxi	165
13.1.8	Poznámka o akustických hladinách	166
13.2	Strukturální intenzitimetrie	167
13.2.1	Definice	167
13.2.2	Postup výpočtu	168
13.2.3	Uspořádání měření	170
13.2.4	Postup při měření	172
14	Experimentální modální analýza	175
14.1	Úvod	175
14.1.1	Základní pojmy	175
14.1.2	Možnosti použití	176
14.1.3	Historické poznámky	177
14.2	Teoretický základ metody	177
14.2.1	Matematický model kmitavé soustavy	177
14.2.2	Modální transformace	178
14.2.3	Vyjádření přenosu pomocí modálních parametrů	178
14.3	Přípravné práce	180
14.3.1	Vytvoření sítě bodů	180
14.3.2	Volba referenčního bodu	181
14.3.3	Zachycení struktury v prostoru	182
14.4	Měřicí aparatura	183
14.4.1	Zařízení pro vyvození buzení a pro snímání odezvy	183
14.4.2	Zařízení pro záznam signálů	184
14.4.3	Kalibrace	186
14.5	Vlastní odměření frekvenčních přenosů	187
14.5.1	Části programu pro sběr dat	187
14.5.2	Rektifikace fázového zkreslení	188
14.6	Určení modálních parametrů z naměřených dat	188
14.6.1	Formulace úlohy	188
14.6.2	Regrese podle kružnice v Gaussově rovině	189
14.6.3	Vyhledání hodnoty vlastní frekvence a hysteretzního útlumu	190
14.7	Využití modálních modelů	190
14.7.1	Znázorňování vlastních tvarů kmitu	191
14.7.2	Kriterium modální věrnosti (MAC)	193

15 Zjišťování útlumu	195
15.1 Matematické modely útlumu	195
15.1.1 Soustava s viskozním tlumením	195
15.1.2 Hysterezní tlumení	196
15.1.3 Proporcionální tlumení	196
15.1.4 Modální útlum	197
15.1.5 Přehled modelů útlumu	197
15.2 Metody určování parametrů útlumu	199
15.2.1 Z doznívání kmitavého děje	199
15.2.2 Regresí podle fázové charakteristiky	200
15.2.3 Z obálky přechodové odezvy	201
15.2.4 Metodou Monte Carlo	202
15.2.5 Regresí podle rezonanční křivky	202
15.3 Praktická měření útlumu	203
15.3.1 Příklad s užitím měření vynuceného kmitání	203
15.3.2 Příklad s užitím metody experimentální modální analýzy	204
16 Sledování chodu strojů	206
16.1 Některé poznatky z teorie spolehlivosti	206
16.1.1 Základní pojmy a souvislosti	206
16.1.2 Zákony spolehlivosti	208
16.2 Provozní tvary kmitu	209
16.2.1 Teoretické poznatky	210
16.2.2 Vlastní měření	211
16.2.3 Vyhodnocení naměřených dat	212
16.3 Průběžné sledování chodu strojů	213
16.3.1 Širokopásmové vyhodnocování	214
16.3.2 Užití spektrální analýzy	215
16.4 Některé příčiny a příznaky nadměrných kmitů	216
16.4.1 Trhliny v materiálu	216
16.4.2 Opotřebení valivých ložisek	216
16.4.3 Opotřebení záběru ozubených kol	217
16.5 Metody vyhodnocování chodu pohonů	219
16.5.1 Testování špičatosti	219
16.5.2 Crest faktor	219
16.5.3 Použití obálek	219
16.5.4 Cepstrální analýza	219
16.5.5 Synchronní filtrace	220
16.6 Nadměrné kmitání rotorů	220
16.6.1 Rotory s uložením ve valivých ložiskách	220
16.6.2 Rotory s anizotropní tuhostí ložisek	221
16.6.3 Rotory s uložením v kluzných ložiskách	223
16.6.4 Spektrální mapy	223
16.6.5 Sledování harmonických složek	224
16.6.6 Orbitální mapy	225

17 Formální náležitosti a dokumentace měření	227
17.1 Písemné záznamy pořizované během měření	227
17.2 Protokol o měření	228
17.3 Zpráva o měření	228
17.3.1 Všeobecně	228
17.3.2 Titulní list	229
17.3.3 Shrnutí	230
17.3.4 Obsah	230
17.3.5 Úvod	230
17.3.6 Popis vlastního měření	231
17.3.7 Závěry	231